



PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola



BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

87/2022

Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji



DIJALOG BEOGRADA I PRIŠTINE CENA PREDSEDNIKOVIH REČI

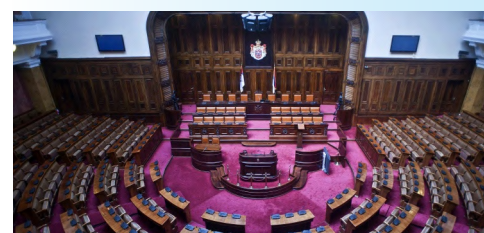
TEMA BROJA STR. 4-6



U FOKUSU STR. 9-11

Država i crkva u Crnoj Gori

UVOD U NOVU KRIZU



KOLUMNAMA STR. 12-13

Novi Saziv i stare boljke Parlamenta

DIJALOG JE SAMO REČ



AKTUELNO STR. 14-16

Alternativni izveštaj KOMS-a za
2022. godinu

POSLA NEMA, KOFERI SU PAKUJU



CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI



Švedska
Sverige



- 3** | **PREGLED MESECA**
- 4** | **TEMA BROJA**
Dijalog Beograda i Prištine
CENA PREDSEDNIKOVIH REČI
- 6** | **MIŠLJENJE**
Susedi i članstvo u Uniji
SKUPA KARTA DO BRISELA
- 9** | **U FOKUSU**
Država i crkva u Crnoj Gori
UVOD U NOVU KRIZU
- 12** | **KOLUMNA**
Novi saziv i stare boljke Parlamenta
DIJALOG JE SAMO REČ
- 14** | **AKTUELNO**
Alternativni izveštaj KOMS-a za 2022. godinu
POSLA NEMA, KOFERI SU PAKUJU
- 17** | **PREDSTAVLJAMO**
Mladi i mediji
PARTNERSKIM RADOM DO DEMOKRATSKOG CILJA

PRIJAVITE SE OVDE DA REDOVNO DOBIJATE MESEČNI BILTEN O PROCESU PREGOVORA SRBIJE SA EU

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Jorgačević, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović

Autori: Branislav Cvetković, Miljana Jovanović, Bojana Džulović, Danijela Nikolić, Lazar Petrović, Zoran Dabetić, Tamara Arsić, Anja Mrkobrada, Tijana Obradović

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Dizajn i prelom: Damir Matić

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji” koji Beogradska otvorena škola realizuje uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje Beogradske otvorene škole i donatora.

5. avgust

Evropska unija odobrila 223,6 miliona evra za sedam projekata

Evropska unija odobrila je Republici Srbiji bespovratna sredstva od 223,615 miliona evra za investiranje u sedam projekata – tri u sektoru transporta, dva u oblasti energetike i po jedan projekat u sektorima digitalne i socijalne infrastrukture. Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) kao deo Regionalnog instrumenta za pretprijetnu pomoć predstavlja poseban vid podrške Evropske unije i međunarodnih finansijskih institucija za pripremu i realizaciju infrastrukturnih projekata kojim koordinira ministarka za evropske integracije Jadranka Joksimović, kao Nacionalna IPA koordinatorka. **Više...**

10. avgust

Unija konstatovala da se kasni s primenom energetske sporazuma

Evropska unija konstatovala je da se kasni s realizacijom plana za implementaciju energetske sporazuma koje su Kosovo i Srbija postigli u okviru Briselskog dijaloga. Kosovo i Srbija usaglasili su se 21. juna da usvoje Mapu puta za implementaciju energetske sporazuma, koje su u okviru dijaloga postigli 2013. godine. Unija je saopštila da je spremna da pomogne stranama oko otvorenih tehničkih pitanja. Prema podacima Kosova gubici samo za 2021. godinu dostigli su iznos od 40 miliona evra. **Više...**

11. avgust

Manje od 25% mladih podržava demokratski oblik vladavine

Na predavljanju Alternativnog izveštaja o potrebama i položaju mladih u Srbiji, Krovne organizacije mladih Srbije 12. avgusta rečeno je da 23% mladih ne smatra demokratiju najboljim oblikom političke vladavine. Da Srbiji nije potreban vođa smatra 28% ispitanih, a ne znam je kao odgovor navelo 15% ispitanih. Gledano prema regionima, beogradski je najmanje za jakog vođu, dok 57% mladih smatra da je Srbiji potreban jak vođa. **Više...**

18. avgust

Vučić i Kurti: Bez dogovora o tablicama

Kurti i Vučić su pozvani u Brisel nakon tenzija na severu Kosova krajem jula, kada su kosovski Srbi postavili barikade u znak nezadovoljstva zbog najave početka implementacije odluke Vlade Kosova o slobodi kretanja, odnosno o izdavanju ulazno-izlaznih dokumenata za državljane Srbije i o promeni srpskih registarskih oznaka. Visoki predstavnik EU za spoljnu politiku i bezbednost Žozep Borelj izjavio je da međunarodna zajednica ne želi da vidi nove tenzije u narednom periodu i da će dve strane biti potpuno odgovorne za svaku eskalaciju na terenu. **Više...**

23. avgust

Opada podrška građana članstvu Severne Makedonije u Evropskoj uniji

Podrška članstvu u Evropskoj uniji je znatno opala u Severnoj Makedoniji, gde više od 70% stanovništva ne prihvata ulazak pod uslovima postavljenim francuskim predlogom za rešenje spora s Bugarskom, izjavila je predstavnik skopskog Instituta za evropsku politiku (EPI) Malinka Ristevska Jordanova. Prema njenom mišljenju, prihvatanje tog dokumenta za početak pregovora, koji je uključio sporne bugarske zahteve, već ima negativne posledice na unutrašnje političko stanje u Severnoj Makedoniji. **Više...**



Dijalog Beograda i Prištine

CENA PREDSEDNIKOVIH REČI



Iole hladnijim glavama nije jasna svrha, poslednje u nizu, oročene drame na severnom delu Kosova*, niti kako će ona biti okončana. Sumanuto je i bez ikakvog smisla za čitavu novu rundu napetosti tražiti isključivi uzrok u tehničkom pitanju, poput tablica i stvari koje bi trebalo da su regulisane 2011. godine

* Ovaj natpis ne prejudicira status Kosova i u skladu je s Rezolucijom 1244 i mišljenjem MSP-a o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

„Neka nam je Bog u pomoći, dijalog u Briselu je propao”. Nakon celodnevnih razgovora, predsednik Vučić se na Instagram profilu obratio svojim pratiocima i rekao da jedva čeka da se vrati u Srbiju. „Dok se Vučić grčevito bori za očuvanje mira, Aljbin Kurti kategorički odbija svaki dogovor sa srpskim narodom i sprema se da izazove haos po svaku cenu”, izgovara voditeljka jutarnjeg programa televizije „Pink” Jovana Jeremić. Na glavi nosi vojnu crvenu beretku. I tako počinje još jedno subotnje, avgustovsko jutro na televiziji s nacionalnom frekvencijom.

Šta je tome prethodilo?

Poslednje tenzije na severnom delu Kosova izazvala je najava kosovske Vlade da će od prvog avgusta na graničnim (administrativnim) prelazima početi sa izdavanjem dokumenata (ulazno-izlaznih) za sve one koji na Kosovo ulaze sa srpskim ličnim kartama. Osim odredbi o ličnim kartama, u isto vreme je planirano stupanje na snagu odredbe kojom bi vlasnicima automobila s registarskim tablicama kosovskih gradova, a koje izdaje Republika Srbije, bio dat rok od dva meseca da srpske registracije zamene kosovskim registarskim tablicama.

Da li zbog nacionalnih, interesnih pobuda, podsticaja iz Beograda ili neprihvatanja suočavanja sa uglavnom nefunkcionalnom administracijom balkanskih zemalja, srpski stanovnici Kosova, dan pred početak primene mera, posegnuli su za dobro oprobanom metodom blokade puteva. Mesta blokada od ranije poznata, putevi stopirani, prekidač za tenziju uključen.

(Ne)očekivan potez Prištine

Sirene i pojačano prisustvo kosovske policije na severu bili su dovoljna osnova za kreiranje onih medijskih sadržaja, te plasiranje u etar (ne)provereni informacija, koje su mogle samo uznemiriti, uplašiti i podeliti građane i građanke.

Ovakvi potezi prištinskih vlasti se sigurno mogu okarakterisati kao

jednostrani, brzopleti i s ciljem da izazovu nemire, ali situacija se drugačije tumači ako se uzme u obzir da najava ovih odredbi nije nova, kao i da je, u odnosu Beograda i Prištine, Aljbin Kurti u jednom svakako dosledan – insistiranju na reciprocitetu. A već više od deset godina Srbija iste mere primenjuje za građane Kosova, pod izgovorom nepriznavanja kosovskih dokumenata. Imajući sve to u vidu, lako se moglo zaključiti da će vlast u Prištini, koja zagovara reciprocitet u dijalogu (toj otrcanoj, izmrcvarenoj reči), povući ovakav, davno najavljeni potez.

Ovakvi potezi prištinskih vlasti se sigurno mogu okarakterisati kao jednostrani, brzopleti i s ciljem da izazovu nemire, ali situacija se drugačije tumači ako se uzme u obzir da najava ovih odredbi nije nova, kao i da je, u odnosu Beograda i Prištine, Aljbin Kurti u jednom svakako dosledan – insistiranju na reciprocitetu. A već više od deset godina, Srbija iste mere primenjuje za građane Kosova.

Uzimajući sve navedeno u obzir, jasno je da na pomirenju, integraciji i poboljšanju kvaliteta života stanovnika nije, nažalost, mnogo rađeno, te da se stvari „rešavaju” samo kada smo pred eskalacijom krize.

Dodatno, građane i građanke su tokom trajanja krize mogle uznemiriti i česte spekulacije o pripremi sukoba na severu Kosova – o deljenju naoružanja mladićima srpske nacionalnosti, kao i o pozivu pripadnicima kosovske specijalne policije da prekidaju svoje godišnje odmori i vraćaju se na posao.

Konačno, potrebu za intervencijom osetila je međunarodna zajednica. Prvo je usledio dolazak američkog ambasadora na Kosovu Defrija Hoveniera, u Vladu Kosova na sastanak, te je posledično (i volšebno) usledilo odlaganje primene mera za 1. septembar. A onda se trglav i Evropska unija i brže-bolje organizovala susret Beograda i Prištine u Briselu za 18. avgust.



Izvor: europeanwesternbalkans.com

I šta ćemo sad?

U Briselu, po oprobanom receptu, prvo su usledili odvojeni susreti delegacija sa Žozepom Boreljem, Visokim predstavnikom Evropske unije za spoljnu i bezbednosnu politiku, i izaslanikom Unije za pregovore Beograda i Prištine Miroslavom Lajčakom, a potom sučeljavanje delegacija, dvodnevni sastanci i razlaz, ka Beogradu odnosno Prištini.

Tokom polučasovnog obraćanja javnosti Aleksandra Vučića, te podnošenja izveštaja o sastancima u Briselu i s kosovskim Srbima, odzvanjalo je: „pređen je Rubikon”, „problemi za Srbe neće prestati da postoje”, „na ivici smo provalije, ne samo mi i ne samo Albanci”, „jalova borba za opstanak našeg naroda”, „rešili su da proteraju Srbe sa severa”.

Nakon sastanka, ispred Evropske unije obratio se Žozep Borelj i podelio s javnošću (svoj) sažetak pregovora: „Nema dogovora o tablicama, lideri Kosova i Srbije biće odgovorni za eskalaciju.” Ovo je delovalo kao izbegavanje i odbijanje da EU i njeni zvaničnici preuzmu odgovornost za neuspeh dijaloga. Podsetimo se, Unija nije samo posrednik već aktivni učesnik, facilitator, a i pod njenim se krovom održava tzv. dijalog Beograda i Prištine.

Po povratku Aleksandra Vučića u Srbiju i po održanom sastanku s predstavnicima Srba sa Kosova – a sastanak je inače najavljen za vreme njegovog boravka u Briselu, predsednik se obratio naciji. Tokom polučasovnog obraćanja i podnošenja izveštaja o sastancima u Briselu i s kosovskim Srbima, odzvanjalo je: „pređen je Rubikon”, „problemi za Srbe neće prestati da postoje”, „na ivici smo provalije, ne samo mi i ne samo Albanci”, „jalova borba za opstanak našeg naroda”, „rešili su da proteraju Srbe sa severa” i još mnogo velikih i

teških reči. Predsednik Srbije je objasnio da je svrha takvog obraćanja osveščivanje građana – da shvate u kakvoj se situaciji nalazimo. Nekoliko puta je ponovo i naglasio: „Šta god bilo, izbegličke kolone neće postojati, sačuvaćemo naš narod od progona i pogroma.”

Između ovih poruka, provučeno je tumačenje albanskih zahteva u pet tačaka i četiri zadatka s kojima je srpska delegacija otišla u Brisel. Albanski zahtevi ka našoj delegaciji su neispunjeni, zadaci srpske delegacije su zasad ispunjeni. Ali, šta će se desiti (od) 1. septembra, za koji je odložena primena najavljenih mera?

Pre prvog septembra, iznenadilo nas je delimično spuštanje tenzija. Žozep Borelj, šef evropske diplomatije objavio je da je postignut sporazum: Srbija će ukinuti izdavanje ulazno izlaznih dokumenata za osobe koje imaju kosovska lična dokumenta. S druge strane, Kosovo je pristalo da ne uvodi ova dokumenta za građane i građanke koji poseduju srpske lične karte. Postignuti sporazum naišao je na odobravanje međunarodne zajednice, čime je prvi čin predstave završen, dok je pitanje tablica ostalo otvoreno.

Ile hladnijim glavama nije jasna svrha ove oročene drame, niti kako će ona biti okončana. Sumanuto je i bez ikakvog smisla za čitavu novu rundu napetosti tražiti isključivi uzrok u tehničkom pitanju, poput tablica i stvari koje bi trebalo da su regulisane 2011. godine, kada je tehnički dijalog iznedrio niz sporazuma između Beograda i Prištine. Međutim, ona postoji i ne treba je nipodaštavati, pogotovo uzimajući u obzir uticaj provladinih medija u Srbiji i sklonost javnosti ka kolektivnoj histeriji, u kojoj je teško držati se racionalno i odgovorno. Pitanje je onda – koliko će nas samo koštati predsednikove reči ili reči voditeljke „Pinka”? I koliko će one koštati Srbe sa Kosova?

*Branislav Cvetković,
Beogradska otvorena škola*

Susedi i članstvo u Uniji

SKUPA KARTA DO BRISELA

Nakon 17 godina čekanja, odlaganja, složenih kompromisa i niza neugodnih prilagođavanja, Severna Makedonija je na Međuvladinoj konferenciji, održanoj sredinom jula, otvorila pristupne pregovore sa Evropskom unijom. Istorijski trenutak za Severnu Makedoniju, ali i Albaniju, koja je takođe, otvorila pregovore, ostao je u senci drugih događaja. Francuski predlog o uključivanju etničkih Bugara u severnomakedonski Ustav naišao je na veliki otpor građana i pokrenuo protest 'Ultimatum – ne hvala'. Uprkos građanskom nezadovoljstvu, Parlament je ipak pristao na predlog Zapada i Severna Makedonija je izgovorila još jedno u nizu istorijskih, kompromisnih 'da'.

Nije novina da se složeni regionalni odnosi prelamaju i na tok integracije Zapadnog Balkana. Kočenje procesa i ulaganje veta na otvaranje pregovora predano ih je držalo u mestu, odlažući njihov početak. Severna Makedonija je proteklih godina morala da se bavi nizom važnih reformskih pitanja, ali i makedonskim jezikom, kulturom, identitetom, pa i promenom imena države. Najpre ju je dugo blokirala susedna Grčka, koja je osporavala – pokazaće se, uspešno – korišćenje imena Makedonija. Ni drugi susedi nisu bili popustljiviji. Iako je Bugarska bila prva država koja je davnih dana priznala nezavisnost tadašnje Makedonije, zahtevali su sada da se makedonski jezik prepozna kao dijalekat bugarskog, te da se bugarska manjina prepozna Ustavom. Makedonski odgovor na bugarski zahtev bio je – o identitetu makedonskog naroda neće raspravljati.

Međutim...

Čiji je (sve) Aleksandar?

Prespanskim sporazumom pokrenuto je rešavanje identitetskih, kulturoloških i nacionalnih pitanja koja su se isprečila između Severne Makedonije i Grčke. Sporenja oko toga ko sebe može nazvati Makedoncem/Makedonkom datiraju od proglašenja makedonske nezavisnosti 1991. godine. Makedonci sa grčke strane granice smatrali su da se upotrebom imena Makedonija ispoljavaju pretenzije na deo teritorije koji im ne pripada. S druge strane, doslovno, Makedonci su, neki bi rekli s pravom, želeli da osnaže istorijske veze sa Aleksandrom Makedonskim, te su osim antičkog preuređivanja glavnog grada, po njemu nazvali i aerodrom u Skoplju, kao i auto-put. Deo zajedničkog nasleđa, prema tvrdnjama jednih, i opovrgavanje

bilo kakve istorijske ili kulturološke povezanosti, prema tvrdnjama drugih, našao je svoje evropsko rešenje prvo na referendumu, a onda i zvaničnim parafiranjem Sporazuma na trojezičnom jeziku, Grčke, Makedonije i Albanije.

Prelaskom na revidiranu metodologiju krajem 2020. godine očekivalo se da će se otvoriti i pristupni pregovori s Makedonijom. Međutim, usledio je bugarski veto. „Bugarska je kidnapovala Severnu Makedoniju i Albaniju“, rekao je u jednom od svojih obraćanja premijer Albanije Edi Rama.

Nakon dugih i iscrpnih pregovora, u Prespi je 2018. godine potpisan Sporazum kojim je, barem u zvaničnim krugovima, Makedonija postala Republika Severna Makedonija. Veliki broj građana protivio se ovoj odluci, a nezadovoljstvo se prelilo i na ulice. S druge strane, severnomakedonski kao i grčki zvaničnici bili su optimistični u vezi sa Sporazumom, tvrdeći da on predstavlja korak ka poboljšanju odnosa dve zemlje. Promenjeni nazivi ulica, aerodroma i auto-puta predstavljeni su kao makedonski simbol prijateljstva i želje za što boljom i stabilnijom saradnjom dve države u cilju odblokiranja pregovora sa Evropskom unijom i ostvarivanja dugoiščekivanog članstva u Severnoatlantskom paktu. Promena imena bila je nužna kako bi se sklonio grčki veto sa otpočinjanja pregovora. Ali još nerešenih susedskih problema čekalo je „da“ za Severnu Makedoniju.



Izvor: rs.n1info.com

Bugari, ponovo

Prelaskom na revidiranu metodologiju krajem 2020. godine očekivalo se otvaranje i pristupnih pregovora s Makedonijom. Međutim, usledio je bugarski veto. 'Bugarska je kidnapovala Severnu Makedoniju i Albaniju', rekao je u jednom od svojih obraćanja premijer Albanije Edi Rama. Kao jedna od država članica Evropske unije, Bugarska je revnosno iskoristila mogućnost da blokira otvaranje pristupnih pregovora s Makedonijom sve

Prema podacima Balkan barometra za 2022. godinu, građani i građanke Severne Makedonije imaju stav da su odnosi u regionu bolji nego što su bili pre 12 meseci, međutim, podrška građana i građanki članstvu u Uniji nalazi se na najmanjem nivou od otpočinjanja integracijskog procesa.

do ispunjenja postavljenih zahteva koji se, u najširem smislu, odnose se na priznavanje bugarskih korena makedonskog naroda. Ovakvi zahtevi praćeni su obrazloženjima o makedonskom prekrajanju istorije, postojećem govoru mržnje prema Bugarima, kao i njihovog nasilnog asimilovanja s makedonskim narodom.

Osnovana je i Multidisciplinarna makedonsko-bugarska komisija za istorijska i obrazovna pitanja s ciljem da se spor između

država što uspešnije reši. Međutim, Komisija nije ostvarila nikakve značajnije rezultate, te su i makedonska i bugarska strana ostale nezadovoljne. Bugarski zahtevi, predstavljeni na ovaj način, dovode u pitanje postojanje makedonskog identiteta, kulture, istorije, jezika, osnažujući netrpeljivosti između dva naroda. Prema podacima Balkan barometra za 2022. godinu, građani/građanke Severne Makedonije imaju stav da su odnosi u regionu bolji nego što su bili pre 12 meseci, međutim, podrška građana i građanki članstvu u Uniji nalazi se na najmanjem nivou od otpočinjanja integracijskog procesa.

I istorijsko „da”, ponovo

Čini se da je francusko predsedavanje Unijom ipak imalo sluha za bugarske zahteve, ali i za makedonsku budućnost u okvirima Evropske unije. Predlog za pronalaženje optimalnog rešenja za obe strane prvobitno je predstavljen na Samitu lidera Zapadnog Balkana i Evropske unije, nakon čega je poslat na razmatranje Parlamentu u Skoplju. Prema predlogu, Severna Makedonija bi trebalo da Ustavom prepozna Bugare kao jednu od konstitutivnih etničkih grupa. Severnomakedonski zvaničnici s druge strane, zahtevali su jasnu formulaciju makedonskog jezika u pregovaračkom okviru, uz jasnu zaštitu makedonskog identiteta i to da istorijska pitanja ne budu kriterijum u pregovaračkom okviru. Prva verzija francuskog predloga ocenjena je kao neprihvatljiva za makedonsku

stranu, te je ubrzo nakon Samita u Sobraanje pristigla, nova, revidirana verzija.

U novom predlogu, kao glavna promena navodi se formulacija koja se odnosi na to da bugarski zahtevi postanu deo pregovaračkog procesa, dok bi Evropska komisija bila garant za njihovo sprovođenje, s tim što bi se izbacila formulacija koja negira makedonski jezik. Osim toga, u revidiranoj verziji precizira se i naziv faze otvaranja pregovora kao „početak faze otvaranja pregovaračkog procesa”, uz dodati zahtev da Skoplje održava dobre odnose sa Sofijom. Novim predlogom predviđeno je i održavanje dve međuvladine konferencije s Makedonijom.

U revidiranoj verziji precizira se i naziv faze otvaranja pregovora kao ‚početak faze otvaranja pregovaračkog procesa’, uz dodati zahtev da Skoplje održava dobre odnose sa Sofijom.

Reakcije na predlog koji je doveo do ukidanja veta bile su oprečne. Građani su svoje mišljenje izrazili na ulicama Skoplja, a deo levice napuštanjem sednice. Premijer Severne Makedonije Dimitar Kovačevski rekao je da je francuski predlog istorijski koliko i Prespanski i Ohridski sporazum, dok je predsednik Penderovski rekao da je predlog kompromisna faza za nastavak evropskih integracija Severne Makedonije. Za prihvatanje ovog predloga i sprovođenje ustavnih izmena bila je neophodna dvotrećinska parlamentarna većina, a rasprava je trajala tri dana. Usvajanju predloga podršku je dalo 86 poslanika i poslanica, dok je deo opozicije opstruirao sednicu i pre glasanja napustio Parlament. Protesti građana preneli su se ispred Sobraanja, no to ipak nije sprečilo ili odložilo usvajanje. Bugarski veto je povučen.

Složni region

Retko koja od država kandidata za članstvo u Evropskoj uniji u regionu se može pohvaliti ovakvom posvećenošću i gotovo religioznom pristajanjem na niz nimalo prijatnih kompromisa kako bi ubrzala i oživela proces evropskih integracija. Severna Makedonija prešla je dugačak put od sticanja nezavisnosti 1991. godine, do konačnog i toliko željenog otpočinjanja pristupnih pregovora sa Evropskom unijom. Pod kojim imenom, s kojim etničkim grupama i u kojim ustavnim okvirima, to je izgleda Makedoncima manje važno. Važno je da se proces otkoči i da se da novi zamah integracijama. Povlačenje bugarskog veta bilo je suštinsko i za susednu Albaniju.

Retko koja od država kandidata za članstvo u Evropskoj uniji u regionu, kao što je to slučaj sa Severnom Makedonijom, može se pohvaliti ovakvom posvećenošću i gotovo religioznom pristajanjem na niz nimalo prijatnih kompromisa kako bi ubrzala i oživela proces evropskih integracija.

Predsednica Evropske komisije nazvala je ovo istorijskim događajem, kojim tačno po redu, teško je proceniti. Ono što za ista nije teško proceniti je da (ne)pristajanje na kompromise treba primeniti i u sprovođenju unutrašnjih reformi u oblastima koje su ključne za kvalitet života građana/građanki u obe zemlje. Stepem korupcije, stanje vladavine prava, zarobljena država – sve su to tačke spajanja zemalja u regionu koje, pored zajedničke istorije, identiteta i jezika nesebično delimo.

*Miljana Jovanović,
Beogradska otvorena škola*

Država i crkva u Crnoj Gori

UVOD U NOVU KRIZU



Ukoliko bismo Temeljni ugovor sagledali kroz prizmu čisto pravne analize i bez ikakvih premissa hiperpolitizacije, kojima je bio izložen prethodnih godina, videli bismo da u strukturi članova samog Ugovora ne postoji ništa specifično. Ipak, to pitanje i dalje ozbiljno opterećuje crnogorsko društvo.

Usvajanjem Zakona o slobodi veroispovesti u crnogorskom Parlamentu 2019. godine, odnos između Srpske pravoslavne crkve i Vlade Crne Gore je postao još složeniji, a događaje koji su usledili teško da je iko mogao predvideti. Naime, pomenuti Zakon je tada izazvao brojna negodovanja. Crkveni velikodostojnici su tvrdili da se njime diskriminiše Srpska pravoslavna crkva u odnosu na druge verske organizacije u Crnoj Gori. Potom su počele litije, uglavnom mirni protesti građana koji su izražavali svoje nezadovoljstvo zbog pomenutog Zakona. Jedna od njegovih glavnih tačaka bila je da je država postala vlasnik svih verskih objekata koji su izgrađeni do decembra 1918. godine, a bili su do tada državna svojina.

Parlamentarni izbori u Crnoj Gori održani su u avgustu 2020. godine u atmosferi velike podeljenosti u društvu, netrpeljivosti i političkih prepucavanja, kao i protesta tj. litije građana. Kao što je poznato, Demokratska partija socijalista (DPS) je tada, nakon trideset godina, izgubila vlast. Uloga Srpske pravoslavne crkve u ovom procesu je bila ogromna, pa se njoj mogu pripisati i najveće zasluge za takav izborni rezultat. Posebno značajnu ulogu imao je mitropolit Amfilohije Radović, koji je ubrzo nakon izbora preminuo od posledica koronavirusa. Nova vlast, sačinjena od koalicije lista koju su predvodili Demokratski front, Demokrate i URA, formirana je u decembru 2020. godine, na čelu s premijerom Zdravkom Krivokapićem. Jedna od prvih stvari koje je Vlada uradila bila je upravo izmena spornih članova Zakona o slobodi veroispovesti (2019) koji su se ticali imovine.

Dodatne napetosti i velike bezbednosne rizike donelo je za sobom i ustoličenje novog crnogorskog mitropolita – Joanikija Mićovića na Cetinju, 5. septembra 2021. godine, što je dovelo i do protesta u nekadašnjoj crnogorskoj prestonici. Podeljenost crnogorskog društva u vezi sa ovim pitanjem nije mogla biti izražena.

Temeljne tenzije

Ipak, uprkos brojnim pritiscima, sastancima s crkvenim predstavnicima i pokušajima dijaloga unutar samih vlasti, Temeljni ugovor (TU) nije potpisan za vreme trajanja Vlade Zdravka Krivokapića, kojoj je izglasano nepoverenje u februaru 2022. godine. Naredna Vlada, na čelu s premijerom Dritanom Abazovićem, formirana je u aprilu 2022. godine, a potpisivanje Temelnog ugovora sa SPC postavila je kao jedan od ključnih prioriteta.

Od sticanja nezavisnosti pa do 2012. godine, kada je CG već imala zaključene ugovore sa ostalim verskim zajednicama sa svoje teritorije, prošlo je šest godina, što nas dovodi do pitanja da li se najbrojnija verska skupina u CG više od jedne i po decenije suočavala s diskriminatorским tretmanom.

Iako su koalicioni partneri u Abazovićevoj Vladi često slali upozorenja da se to sada ne čini, a evropski zvaničnici nagoveštavali da je TU unutrašnje pitanje Crne Gore i da ga treba rešavati bez velikih tenzija, Vlada CG je usvojila nacrt Temelnog ugovora u julu 2022. godine. „Za” je glasalo 13 ministara, njih pet je bilo uzdržano, a dvoje odsutno. Temeljni ugovor između Srpske pravoslavne crkve i Vlade Crne Gore potpisan je 3. avgusta 2022. godine, u Vili Gorica u 10 sati ujutru, bez ikakve prethodne najave. Premijer Abazović i ministar pravde Marko Kovač samo nekoliko dana ranije tvrdili su da im nije poznat tačan termin potpisivanja. Ugovor su potpisali patrijarh SPC Porfirije i predsednik Vlade Crne Gore Dritan Abazović, uz prisustvo mitropolita crnogorsko-primorskog Joanikija, kao i određenog broja zvaničnika Vlade i SPC.

Izvor: danas.rs

Pravno gledano – običan sporazum

Ukoliko bismo Temeljni ugovor između Vlade Crne Gore i Srpske Pravoslavne crkve sagledali kroz prizmu čisto pravne analize i bez ikakvih premisa hiperpolitizacije, kojima je bio izložen prethodnih godina, videli bismo da u strukturi članova samog ugovora ne postoji ništa specifično.

Temeljni ugovor se sastoji od svega 20 članova kojima su definisani delovanje, međusobna prava i uzajamne obaveze njihovih potpisnika. Ipak, posmatrano kroz istorijsku i aktuelnu političku situaciju, po važnosti se izdvajaju član 2. i član 3. Ugovora. Takođe, shodno istoj vrsti sporazuma koji su još 2011. i 2012. godine potpisani od strane Vlade Crne Gore s Rimokatoličkom crkvom, Islamskom i Jevrejskom zajednicom, deo javnosti (pre svega onaj orijentisan na podršku DPS-u), apostrofirao je još neke članove Temelnog sporazuma koji navodno daju šira ovlašćenja SPC u odnosu na Islamsku zajednicu i Rimokatoličku crkvu u Crnoj Gori.

U presudi Evropskog suda za ljudska prava (Sud) – Hasan i Chaush protiv Bugarske, Sud je potvrdio da „verske zajednice tradicionalno postoje u vidu autonomnih struktura, te da se njihova autonomija nalazi u samom središtu slobode veroispovesti”, odnosno člana 9. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencije). Upravo ova presuda jasno nam pokazuje važnost članova 2. i 3. TU-a, jer oni sada nedvosmisleno potvrđuju kontinuitet misije i subjektiviteta SPC u CG, te joj garantuju vršenje javnopravnih ovlašćenja i to u skladu s kanonskim pravom i crkvenim Ustavom.

Interesantno je da se u javnom diskursu razvila polemika oko tumačenja izraza „jemči“, jer se ta javnopravna ovlašćenja koja se, dakle, garantuju SPC, mogu pružiti samo na osnovu zakona, a ne i na osnovu nižeg pravnog akta, kakav Temeljni ugovor definitivno jeste. Međutim, ovo pitanje inicijalno i jeste regulisano zakonima i to pre svega Zakonom o slobodi veroispovesti i Zakonom o opštem obrazovanju, a eksplicitno navođenje javnopravnih ovlašćenja u Temeljnog ugovoru treba sagledati kroz prizmu jačanja javnopravnog statusa SPC, koji shodno ugovoru sa Svetom Stolicom poseduje i Rimokatolička crkva.

Prema stavu protivnika ovako potpisanog Sporazuma najsporniji je član 7. Ugovora koji osigurava nepovredivost prava svojine i državnine za sve objekte koji se nalaze u vlasništvu SPC na teritoriji CG. Ipak, ovi argumenti ne stoje, jer se u Ugovoru sa Svetom Stolicom nalazi gotovo identična odredba koja Rimokatoličkoj crkvi u CG garantuje ista ova prava. Naime, ovde nije reč o ukidanju crnogorskih zakona i primeni eksteritorijalnosti, već o pokušaju da se verskoj zajednici garantuje „sloboda prostora”. Smisao same odredbe suštinski je oličen kroz obavezu državnih organa da prethodno obaveste versku zajednicu ukoliko dođe do potrebe da konkretne bezbednosne mere budu preduzete.

Takođe, zaključivanje Temelnog ugovora potrebno je sagledati ne samo kroz prizmu njegovih potencijalno protivpravnih odredaba već i kroz prizmu navodne povrede prava na slobodu veroispovesti učinjenu od strane države. Naime, Sud je u presudi – Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i ostali protiv Austrije, utvrdio da: ukoliko više verskih subjekata s

teritorije jedne države zahteva priznanje tog statusa, država je u obavezi da o tom zahtevu odlučuje na osnovu istih kriterijuma i u identičnom vremenskom okviru.

Višegodišnja diskriminacija?

Od sticanja nezavisnosti pa do 2012. godine, kada je CG već imala zaključene ugovore sa ostalim verskim zajednicama sa svoje teritorije, prošlo je šest godina, što nas dovodi do pitanja: da li se najbrojnija verska skupina u CG više od jedne i po decenije suočavala s diskriminatornim tretmanom? Naime, u slučaju – Riječ života protiv Hrvatske Sud je utvrdio da: „kada postoje zaključeni sporazumi s drugim verskim zajednicama, izostanak zaključivanja sporazuma sa onim verskim zajednicama koje to žele, predstavlja diskriminaciju kada Vlada za takvo razlikovanje nema objektivno i razumno opravdanje.” Takođe, povezano sa ovim slučajem dobro je sagledati i presudu – Mitropoljska crkva Besarabije i drugi protiv Moldavije u kojoj je Sud naglasio da se: „nepotkrepljeno ozbiljnim dokazima, pozivanje na ugroženi nacionalni interes ne može smatrati objektivnim i razumnim opravdanjem.”

Temeljni ugovor između SPC i Vlade Crne Gore i dalje opterećuje crnogorsko društvo i reklo bi se usporava Crnu Goru na putu u EU, budući da ono predstavlja s jedne strane rešavanje bitnog unutrašnjeg pitanja, a na drugoj strani i određeni vid uređenja bilateralnih odnosa sa SPC, odnosno sa Srbijom kao matičnom državom.

Upravo zbog ovih navoda iz prakse Suda i činjenice da više od decenije CG ima zaključene ugovore sa ostalim verskim zajednicama sa svoje teritorije, a da je zaključivanje istog sporazuma izostalo kada je u pitanju SPC, opravdano se može postaviti i pitanje kontinuiranog kršenja člana 9. Konvencije.

Umesto jedne, tri tačke

Potpisivanje ovog ugovora je, suprotno tvrdnjama premijera Abazovića da je stavljena tačka na pitanje koje je opterećivalo crnogorsko društvo i da je sada vreme da se okrenemo životnim temama, izazvalo dodatne reakcije u Crnoj Gori, a posebno u Vladi Crne Gore. Istoga dana je pokrenuta inicijativa za izglasavanje nepoverenja Vladi od strane 36 poslanika DPS-a, SDP-LP, SD-a i DUA, inače podržavaoca njegove Vlade (izuzev SD-a), o čemu se odlučivalo 19. avgusta.

Temeljni ugovor između SPC i Vlade Crne Gore i dalje opterećuje crnogorsko društvo i, reklo bi se, usporava Crnu Goru na putu u EU, budući da ono predstavlja s jedne strane rešavanje

bitnog unutrašnjeg pitanja, a na drugoj strani i određeni vid uređenja bilateralnih odnosa sa SPC, odnosno sa Srbijom kao matičnom državom. Crna Gora je dosad jedina država na Zapadnom Balkanu koja ima sva otvorena poglavlja u procesu pristupanja EU, ali se u poslednje dve godine taj proces znatno usporio, upravo zbog velike političke nestabilnosti i nemogućnosti rešavanja ključnih stvari.

Evropski zvaničnici su nekoliko puta napominjali da oni u toj oblasti nemaju ingerencije i sugerisali kako problem treba što pre biti rešen, tako da Crna Gora nastavi tamo gde je stala u procesu evropskih integracija. Ipak, realnost je nešto drugačija, tako da se razrešenje crkvenog pitanja i dalje čeka.

Iako se činilo da je stavljena tačka na regulisanje odnosa između Vlade Crne Gore i SPC, kao najveće verske zajednice u državi, situacija je takva da je to pitanje dovelo do izglasavanja nepoverenja Vladi Dritana Abazovića, što znači da će Crna Gora po treći put za dve godine biti u poziciji da bira novu vladu.


Evropski zvaničnici su nekoliko puta napominjali da oni u toj oblasti nemaju ingerencije i sugerisali kako problem treba što pre biti rešen, tako da Crna Gora nastavi tamo gde je stala u procesu evropskih integracija. Ipak, realnost je nešto drugačija, tako da se razrešenje crkvenog pitanja i dalje čeka. Sve su prilike da ćemo se i u predstojećem periodu baviti istom tematikom. Određene političke partije najavljuju da će, čim bude formirana nova Vlada, ovaj Ugovor biti suspendovan i potpisan novi koji je „u skladu sa crnogorskim nacionalnim interesima”.

Na kraju, dolazi se do zaključka da TU, koji, po navodima političkih partija, predstavlja glavni razlog obaranja Abazovićeve Vlade – nema podršku od strane najvišeg predstavničkog tela Crne Gore i samim tim može se postaviti pitanje legitimiteta samog Ugovora. Da li će sve ovo rezultirati vanrednim parlamentarnim izborima ili će Crna Gora dobiti i trećeg mandatara u svega dve godine, ostaje da se vidi u narednom periodu.

*Zoran Dabetić, Fakultet političkih nauka, Donja Gorica
Lazar Petrović, Pravni fakultet, Niš*

Novi saziv i stare boljke Parlamenta

DIJALOG JE SAMO REČ

 **'Zaklinjem se da ću dužnost narodnog poslanika obavljati predano, pošteno, savesno i ver-
no Ustavu, braniti ljudska i manjinska prava i građanske slobode i po najboljem znanju i
umeću služiti građanima Srbije, istini i pravdi', izgovaraju narodni poslanici da bi se potom,
sedeći u skupštinskim klupama, ponašali kao 'drugorazredni' partijski činovnici koji nemaju snage, ali ni
volje da se odupru svojim partijama i kontrolišu one koje su izabrali.**

Prvog dana avgusta formiran je 13. po redu, od uvođenja vi-
šestranačkog sistema vlasti 1990, saziv Narodne skupštine,
najvišeg zakonodavnog tela u našoj zemlji. Tekst zakletve iz-
govorilo je 250 narodnih poslanika i poslanica koji su se oba-
vezali da će predstavljati građane Republike Srbije i služiti im
u najboljem interesu.

Raskorak između onoga šta zaista jeste uloga narodnih posla-
nika i kako ona u praksi izgleda i dalje je više nego očigledna.
Preveliki uticaj političkih partija i samog lidera na naše predsta-
vnike u Skupštini otežavaju rad najvišeg zakonodavnog tela i
dovode u pitanje njegovo funkcionisanje. Svaki novi saziv prili-
ka je da se isprave greške iz prethodnih, da se parlamentarne
procedure osnaže i poštuju, da se sama institucija parlamenta
opet vrati na kolosek na kojem treba da bude – da bude ple-
num za debate, u kojoj će poslanici sučeljavati svoja mišljenja,
menjati predloge akata i usvajati ih u interesu građana.

**Direktna veza i komunikacija poslanika i građana
gotovo da ne postoji. Političke partije isprečile su
se na tom putu. Kada glasa na parlamentarnim
izborima, većina građana, zapravo, i ne zna ko će
ih predstavljati u Skupštini.**

Ipak, sâm početak rada novog saziva nije ohrabrujući.
Suštinsko nerazumevanje uloge Skupštine, nespremnost na
dijalog i očigledna netrpeljivost između poslanika vlasti i opo-
zicije, ali i članova opozicije međusobno, obeležili su prve dane
rada tela u kojem će se donositi zakoni koji će oblikovati živote
svih nas.

Podseti me šta to beše Skupština...

Narodna skupština i njen predsednik trebalo bi da igraju
centralnu ulogu u stvaranju prostora za dijalog i izgradnju
konsenzusa o ključnim pitanjima među političkim strankama.
Međutim...

**Sistem odlučivanja postao je centralizovan,
novi poslanici u prethodnom sazivu bez odobre-
nja nisu smeli ni da se predstave novinarima.
Demokratija, najpre, iščezava u strankama, a po-
tom u samoj Skupštini.**

Kultura dijaloga je poslednjih godina u Srbiji na staklenim no-
gama. Dijalog je u potpunosti proteran iz javnog prostora, a
konstruktivna rasprava gotovo i da ne postoji. Deluje kao da
smo zaboravili da je javna debata jedan od preduslova zdrave
demokratije – vrednosti na koju se svi pozivaju i ističu je u prvi
plan, a koja u Srbiji gubi svoju vrednost i smisao na svakom
koraku. Sigurno je da nam nedostaju kultura dijaloga i kompro-
misa, što je srž vladavine prava i pravne države kojoj svi, makar
deklarativno, težimo.

Slika Narodne skupštine Srbije, počevši od 2016. godine, pra-
ktično je identična – to je slika njenog urušavanja i degradi-
ranja. Paradoksalna je situacija u kojoj ne samo da ona ne
kontrolise Vladu već upravo suprotno, strogo je kontrolisana
od strane vladajuće većine i Vlade. Parlamentarna kontrola
izvršne vlasti postala je mrtvo slovo na papiru. Debata je, po-
seбно u prethodna dva saziva, svedena na najniži nivo u prote-
klih nekoliko decenija. Uvrede, psovke i rečnik nedostojan ove
institucije, svakodnevnica su koja više nikoga ne iznenađuje.
Narodni poslanici postali su pijuni u rukama svojih partija.



Izvor: parlament.gov

Teško da će naši predstavnici, novi ali i oni s višegodišnjim parlamentarnim stažom, odjednom osvestiti šta ima je uloga i zadatak.

Partijski ili narodni poslanici?

Narodni poslanici zaklinju se narodu, ali: da li i služe njemu ili svojim političkim partijama?

Dominantne političke partije, jake partijske figure koje nakon izbora ne idu u Parlament već u izvršnu vlast, stroga partijska disciplina na svim nivoima dovode do toga da se na narodne poslanike gleda kao na „drugorazredne” partijske činovnike koji nemaju snage, ali ni volje da se odupru svojim partijama i kontrolišu one koje su izabrali. Partijski, a ne interesi građana su iznad svega.

Večita dilema u Srbiji jeste da li bi promena izbornog sistema doprinela promeni nabolje, odnosno da li bi poslanici, u tom slučaju, bili u mogućnosti da budu samostalniji i bolje deluju u interesu građana.

Direktna veza i komunikacija poslanika i građana gotovo da ne postoji. Političke partije isprečile su se na tom putu. Kada glasa na parlamentarnim izborima, većina građana, zapravo, i ne zna ko će ih predstavljati u Skupštini. Glasanje za političku partiju, odnosno lidera partije, kako je slučaj kod nas, uništio je autonomiju poslanika i u potpunosti ih podredio stranci.

Sistem odlučivanja postao je centralizovan, novi poslanici u prethodnom sazivu bez odobrenja nisu smeli ni da se predstave novinarima. Demokratija, najpre, iščezava u strankama, a potom u samoj Skupštini.

Gde se donose zakoni?

Uticaj izvršne vlasti, odnosno Vlade na Skupštinu više je nego očigledan. Nepostojanje bilo kakve kritike predloženih akata, ali i kritike rada ministara u Vladi, posebno u slučaju prethodnog saziva kada opozicije u Skupštini praktično da nije ni bilo, dovelo je do pitanja: čemu nam služi ovo telo i da li nam je uopšte potrebno? Zakoni, formalno, jesu usvajani u zgradi na Trgu Nikole Pašića, ali je njihova sudbina pošto stignu u Skupštinu bila neupitna, uzimajući u obzir uticaj Vlade i predsednika Republike.

Promena percepcije

Nesamostalni narodni poslanici, zavisni od svojih partija i lidera koji ih ih disciplinuju do krajnjih granica, stari su problem, ne samo u Srbiji već i u drugim zemljama, čak i onim s razvijenom demokratijom. Večita dilema u Srbiji jeste da li bi promena izbornog sistema doprinela promeni nabolje, odnosno da li bi poslanici, u tom slučaju, bili u mogućnosti da budu samostalniji i bolje deluju u interesu građana. I najpre – koliko bi sama promena izbornog sistema promenila stvari, ukoliko nemamo promenu celokupne percepcije o tome na koji način institucije treba da funkcionišu.

*Bojana Džulović,
Beogradska otvorena škola*

Alternativni izveštaj KOMS-a za 2022. godinu

POSLA NEMA, KOFERI SU PAKUJU



Više od polovine mladih u Srbiji je glasalo na prethodnim izborima, ali 71% njih smatra da izbori u Srbiji nisu fer i poštjeni, dok čak 77% ne veruju nijednom političaru. Takođe, nemaju poverenja ni u jednu instituciju. Srbiji je potreban lider kojeg bi narod sledio – smatra 57% mladih u našoj zemlji danas. Većina, ipak, veruje da je demokratija najbolji oblik vladavine. Naklonjeniji su Istoku nego Zapadu. Polovina njih hoće da emigrira, najpre na Zapad. Šta još kaže Istraživanje o položaju, stavovima i potrebama mladih?

Tradicionalno, kao i svake godine na Međunarodni dan mladih, 12. avgusta, objavljen je Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji za 2022. godinu.

Ovo istraživanje, koje je sproveda Krovna organizacija mladih Srbije, podeljeno je u deset poglavlja – od normativnog i institucionalnog okvira, preko političke participacije i vrednosti mladih, do tema korišćenja medija, društvenih mreža i aplikacija, mladih na tržištu rada, obrazovanje, aktivizma i volonterizma, bezbednost i zdravlje mladih.

Pored analize stanja, položaja i potreba mladih u svakoj od oblasti, navedena poglavlja sadrže i set preporuka koje je potrebno implementirati kako bi se unapredio položaj mladih i ostvario napredak u ostvarivanju sistemskih rešenja.

Kada je reč o spoljnopolitičkoj orijentaciji Srbije, mladi su u najvećem procentu (43%) rekli da bi Srbija trebalo da balansira između Istoka i Zapada. Ipak, u hipotetičkoj situaciji gde ne bi bila moguća politika balansiranja, naklonjeniji su Istoku u odnosu na prošlu godinu.

Kao i svake godine, pitali smo mlade koji su njihovi najveći problemi. Ubedljivo, na vrhu liste nalaze se nezaposlenost i obrazovanje. Takođe, podaci u vezi sa sistemom vrednosti mladih su vrlo rečiti.

Čak 49% mladih želi da se odseli iz Srbije (22% to planira, 27% želi, ali nisu još ušli u proces konkretnijeg planiranja). Kada napuštaju mesto u kojem su rođeni i odrasli, mladi to najčešće čine zbog nemogućnosti da se obrazuju i nađu posao.

Položaj mladih u Srbiji, kako je pokazao Alternativni izveštaj za ovu godinu, na lošem je nivou i brojni su razlozi, problemi i prepreke s kojima se suočavaju, što im sve može biti povod da migriraju u zemlje Zapadne Evrope.

Politička participacija i odnos političkih subjekata prema mladima

U kontekstu političke participacije i odnosa političkih subjekata prema mladima, KOMS je došao i do nekih ohrabrujućih podataka. Recimo, više od polovine mladih (57,8%) je glasalo na prethodnim izborima (3. 4. 2022).

Međutim, 71% mladih smatra da izbori u Srbiji nisu fer i poštjeni, dok čak 77% ne veruju nijednom političaru.

Još jedan od važnih zaključaka do kojih smo došli tiče se poverenja mladih u institucije – oni su se izjasnili (na skali od jedan do pet, pri čemu jedan označava najmanje poverenja, a pet najviše) da nemaju poverenja ni u jednu od ponuđenih institucija (poput vojske, policije, Crkve, medija, Kancelarije za mlade, ministarstava, Narodne skupštine, Vlade Srbije itd.). Tačnije, nepoverenje mladih prema institucijama vidi se po tome što nijedna od pomenutih nije dobila veću prosečnu ocenu od 3,00. Konačno, mladi najveće poverenje, ili bi ispravnije bilo reći najmanje nepoverenje, imaju u vojsku (2,88) i Crkvu (2,72), a potom u Kancelariju za mlade (2,33).

Vrednosti mladih

Kada je reč o vrednostima mladih, pitanje su se odnosila na to da li je prema njihovom mišljenju demokratija najbolji oblik vladanja, da li je Srbiji potreban jak vođa koga će narod slediti i kakve su im reakcije na pojam Evropske unije.



Izvor: Krovna organizacija mladih Srbije

Da je demokratija najbolji oblik vladanja smatra 44% mladih, 33% njih nije sigurno (tj. ne zna), a 23% misli da nije. Kada je u pitanju stav – da li je Srbiji potreban lider koga bi narod sledio, 57% mladih smatra da jeste.

Položaj mladih u Srbiji, kako je pokazao Alternativni izveštaj za ovu godinu, na lošem je nivou, i brojni su razlozi, problemi i prepreke s kojima se suočavaju, što im sve može biti povod da migriraju u zemlje Zapadne Evrope. Čak 49% mladih želi da se iseli iz Srbije.

Upitani da li im je reakcija na Evropsku uniju pozitivna, neutralna ili negativna, njih 46% se izjasnilo da im je reakcija neutralna, 36% da je negativna.

Kada je reč o spoljnopolitičkoj orijentaciji Srbije, mladi su u najvećem procentu (43%) rekli da bi Srbija trebalo da balansira između Istoka i Zapada. Ipak, u hipotetičkoj situaciji gde ne bi bila moguća politika balansiranja, naklonjeniji su Istoku u odnosu na prošlu godinu (57% u odnosu na 52%).

Još jedan ovogodišnji, indikativan podatak je da veći broj mladih, njih 46%, ne podržava uvođenje obaveznog služenja vojnog roka za muškarce u odnosu na one koji to podržavaju (44%).

O IZVEŠTAJU I KOMS-U

Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji je najveće godišnje istraživanje o mladima u našoj zemlji. Od 2017. godine ovo istraživanje sprovodi Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) i na njegovim rezultatima zasniva svoje zagovaračke aktivnosti.

Jedan od ciljeva KOMS-a je da mladi u Srbiji imaju ravnopravnu ulogu u odlučivanju o važnim pitanjima kao što su pitanja političkih odluka na republičkom, pokrajinskom, ali i na lokalnom nivou. KOMS je zagovaračka platforma koja zastupa interese mladih, osigurava aktivno učešće i razvija sistemski rešenja u cilju unapređenja položaja mladih.

Ove godine je u svrhu promocije Izveštaja kreirana i landing stranicu na kojoj se nalaze grafički prikazi nekih od ključnih podataka.

Zvanično predstavljanje Alternativnog izveštaja o položaju i potrebama mladih održano je u Medija centru, a snimak cele konferencije možete pronaći [ovde](#), dok se ceo izveštaj nalazi [ovde](#).

Mladi na tržištu rada

Kao što su i prethodna istraživanja pokazala, nezaposlenost je jedan od najvećih problema. Skoro petina od ukupnog broja nezaposlenih ljudi u Srbiji čine mladi uzrasta od 15 do 30 godina. Prema zvaničnim podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, broj mladih koji su nezaposleni u maju 2022. godine iznosio je 86.575 (prošle godine u aprilu je bilo 115.533). Zabrinjavajuće je, takođe, da je 31% mladih koji su nezaposleni, u tom statusu duže od dve godine. Ohrabruje ipak da je nezaposlenost mladih opala za 25% u odnosu na prošlu godinu.

////////////////////////////////////

Pitali smo mlade da se izjasne da li su bili na nekoj radnoj praksi i 57% je odgovorilo potvrdno. Međutim, ta praksa nije bila plaćena za čak 75% ispitanika. Ovi podaci su veoma zabrinjavajući i svedoče koliko je potrebno i važno uspostaviti normativni okvir za kvalitetne radne prakse.

////////////////////////////////////

U kontekstu mladih na tržištu rada, pitali smo mlade da se izjasne da li su bili na nekoj radnoj praksi i 57% je odgovorilo potvrdno. Međutim, ta praksa nije bila plaćena za čak 75% ispitanika. Ovi podaci su veoma zabrinjavajući i svedoče koliko je potrebno i važno uspostaviti normativni okvir za kvalitetne radne prakse, što će biti jedna od preporuka koje će KOMS uputiti nadležnim institucijama.

*Danijela Nikolić,
Krovna organizacija mladih Srbije*

Mladi i mediji

PARTNERSKIM RADOM DO DEMOKRATSKOG CILJA

Za devet meseci trajanja projekta više od 300 tekstova (analiza i intervju) objavljeno je o aktivizmu mladih, kao i njihovim potrebama i perspektivama. Pored toga, objavljeno je više od 25 epizoda podkasta o prevenciji seksualnog nasilja, aktivizmu i potrebama mladih, dok je objavljeno 12 publikacija. Zatim, više od 800 mladih učestvovalo je na različitim treninzima, predavanjima i događajima i time unapredilo svoje znanje o medijskoj pismenosti i lažnim vestima, seksualnom nasilju, aktivizmu i interkulturalnosti.

Omladinska politika i prava mladih se u 2022. nalaze u vrhu kada je reč o programima Evropske unije, koja je ovu godinu i proglasila Evropskom godinom mladih. Jedan od ciljeva, kako navode, jeste da se uspostave nove i unaprede postojeće mogućnosti i perspektive za mlade, s obzirom na to da su oni jedna od grupa koja je u velikoj meri bila ugrožena i na koju je pandemija virusa korona ostavila ozbiljne posledice.

Evropska unija poziva mlade da se više uključuju u procese donošenja odluka. U Srbiji su mladi i teme o mladima često poslednje na dnevnom redu – njima se ne bavimo sistemski, već sporadično.

Nasuprot tome, u Beogradskoj otvorenoj školi je, od njenog nastanka, fokus na mladima. Obrazujemo ih, uključujemo i pitamo, svesni potencijala društvene grupe koja je spremna na preispitivanje i drugačiji pogled na stvari.

Mladi i mediji za demokratiju

S druge strane, medijski pejzaž Srbije kontinuirano ima probleme – uprkos ogromnom broju registrovanih medija, srpsko

društvo nema pristup objektivnim informacijama, a cenzura i autocenzura su opšteprihvaćena pravila rada, naročito na lokalnu. Nepristrasni i nezavisni mediji imaju svoju malobrojnu publiku, analitički se bave vrlo uskim, konkretnim temama, često volonterski, bez sredstava i kapaciteta da prošire i teme i publiku.

Ovaj prostor smo prepoznali kao priliku da povežemo mlade i medije. U ovom tekstu ćemo se fokusirati na rezultate koje smo postigli u prvoj godini programa „Mladi i mediji za demokratski razvoj”. Jedan od ciljeva je bio da se usmerimo na lokalne zajednice i pokušamo da uspostavimo poverenje i partnerstva između organizacija civilnog društva za mlade s lokalnim medijima. Partnerski pristup videli smo kao priliku da se mladi bave određenim temama značajnim za lokalnu zajednicu, a da im izabrani medij pruži podršku kroz informisanje javnosti o temi.

Zašto i kako smo ih spojili?

Pojedina istraživanja kažu da mediji nisu nimalo blagonakloni prema mladima. Statistike su tu prilično poražavajuće. Na





Izvor: BOŠ arhiva

primer, istraživanje Krovne organizacije mladih Srbije „Mladi u medijskom ogledalu” ukazuje da je kontekst u kom su mladi predstavljeni u skoro polovini slučajeva (46%) negativan. Takođe, ni mladi ne dobijaju informacije kroz medije, niti tradicionalne, niti onlajn, već se primarno informišu putem društvenih mreža – u ogromnom prostoru punom dezinformacija i lažnih vesti. Ovo pokazuje i KOMS-ov najnoviji Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2022 – u odnosu na prošlu godinu smanjio se broj poseta mladih informativnim sajtovima i aplikacijama, a mladi su u većem procentu bili izloženi lažnim vestima.

Pojedina istraživanja kažu da mediji nisu nimalo blagonakloni prema mladima. Statistike su prilično poražavajuće. Na primer, istraživanje Krovne organizacije mladih Srbije ‚Mladi u medijskom ogledalu’ ukazuje da je kontekst u kom su mladi predstavljeni u skoro polovini slučajeva (46%) negativan.

Saradnjom medija i civilnog sektora može se mnogo učiniti na polju medijske pismenosti, uključivanja građana, a naročito mladih, u proces donošenja odluka. Važno je, takođe, približiti značaj medija mladima. S jedne strane, pokazati im da novinari zaista jesu predstavnici „sedme sile”, a s druge strane, i medije usmeriti da prepoznaju mlade kao značajne

pokretače promena u društvu. Ciljanim akcijama civilnog društva, izveštavanjem i razvojem nezavisnih medija i aktivizmom mladih moguće je podstaći druge sektore i što je najvažnije, građane i građanke da preuzmu svoj deo odgovornosti i učestvuju u razvoju i negovanju demokratskih vrednosti.

Uprkos svim navedenim izazovima u našoj zemlji, OCD za mlade mogu da igraju veoma važnu ulogu u demokratizaciji i reformi društva. One dopiru do mladih ljudi, motivišu ih i angažuju kao ključne aktore za društvene promene, ekonomski rast i tehnološke inovacije. Takođe, mogu olakšati interakciju medija i mladih s drugim predstavnicima zajednice i javnim vlastima odgovornim za negovanje demokratije, vladavine prava i ljudskih prava.

Rezultati

Tokom trajanja prve godine programa „Mladi i mediji za demokratski razvoj”, partneri su se kroz različite aktivnosti trudili da na kreativan i dovtljiv način osvoje pažnju mladih i podstaknu ih da aktivno učestvuju u promenama u svojim sredinama. Tako su mediji osnovali omladinske redakcije u kojima su mladi ljudi imali priliku da steknu osnovne novinarske veštine, da potom prepoznaju probleme svojih vršnjaka u zajednici iz koje dolaze, da o tome analitički promišljaju i svoja zapažanja zabeleže na portalu relevantnih lokalnih medija.



Kako do manje #fejka u digitalnim medijima – događaj
(Izvor: Beogradski centar za ljudska prava i Oblakoder)

Potpomognuti partnerskim OCD za mlade, lokalni mediji su imali priliku da doprinosu profesionalnom i etičkom medijskom izveštavanju, da podignu vidljivost tema značajnih za mlade i lokalnu zajednicu, te da osnaže i mobilišu mlade kroz istraživanja, uključivanje u lokalna pitanja i kreiranje preporuka o medijskoj pismenosti.

Partneri su se naročito istakli inovativnošću – kreirali su kreativne kampanje atraktivnih slogana i vizuelnih rešenja, potpuno prilagođenih mladima. Osim toga, organizovali su i niz uličnih akcija, čije je cilj informisanje i edukacija građana i građanki o problemima zajednice, a dok je šira javnost informisana kroz nove kanale komunikacija i preko društvenih mreža.

Partneri na programu podsticali su i organizovali prostor za dijalog lokalnih institucija i mladih kroz debate, okrugle stolove i konferencije, na kojima su mladi imali priliku da iznesu probleme, da govore o izazovima s kojima se suočavaju, ali i da daju predloge za unapređenje svog položaja. Takođe, u nekoliko lokalnih zajednica, predstavnici institucija pozvani su da povećaju budžetska sredstva kako bi se akteri lokalne omladinske politike podržali da sprovedu programe za mlade. Na ovaj način otvoren je prostor za dijalog između predstavnika javnih institucija i mladih u lokalnim sredinama poput Niša, Vranja i Subotice, što predstavlja dobru osnovu za njegovo dalje unapređivanje, a i položaj mladih u tim gradovima.

Osim toga, partneri su sprovodili programe koji prepoznaju

specifične probleme mladih na lokalnu i zajednički razmatraju potencijalna rešenja. Na primer, u sredinama koje su multikulturalne, poput Subotice ili Bujanovca, partneri su omogućavali mladima iz različitih nacionalnih sredina da se upoznaju, povežu, ali i da zajednički kreiraju akcije koje su uključivale širu zajednicu, promovisale toleranciju i podsticale lokalne vlasti da prepoznaju izazove i angažuju se u većoj meri kako bi barem neke probleme sistemski rešili.

U Srbiji su mladi i teme o mladima često poslednje na dnevnom redu – njima se ne bavimo sistemski, već sporadično. Nasuprot tome, u Beogradskoj otvorenoj školi je, od njenog nastanka, fokus na mladima. Obrazujemo ih, uključujemo i pitamo, svesni potencijala društvene grupe koja je spremna na preispitivanje i drugačiji pogled na stvari.

Povoljni izborni trenutak iskorišćen je u cilju izgradnje inkluzivnog društva. Tako su predstavnici nekoliko političkih partija upoznati s pojmom socijalne inkluzije, a odredbe o uključivanju marginalizovanih društvenih grupa unete su u programe nekoliko stranaka.

Kroz saradnju sa akterima formalnog obrazovanja, naši partneri su direktno radili sa učenicima i učenicama srednjih škola i



Predstavljanje KulTOURIška društvene igre
(Izvor: Evropski pokret u Srbiji)

studentima i studentkinjama beogradskog i novosadskog univerziteta. Kroz ove aktivnosti, mladi ljudi koji su u procesu obrazovanja imali su priliku da steknu šira znanja o interkulturalizmu, toleranciji, o tome šta sve obuhvata pojam seksualnog nasilja i kako ga prepoznati, i što je još važnije, imali su priliku da se upoznaju s pojmom aktivizma u zajednici.

Partneri su se naročito istakli inovativnošću – kreirali su kreativne kampanje atraktivnih slogana i vizuelnih rešenja, potpuno prilagođenih mladima. Osim toga, organizovali su i niz uličnih akcija, čije je cilj informisanje i edukacija građana i građanki o problemima zajednice, a dok je šira javnost informisana kroz nove kanale komunikacija i društvene mreže.

Šta kažu brojevi?

Za devet meseci trajanja projekta više od 300 tekstova (analiza i intervju) objavljeno je o aktivizmu mladih, kao i njihovim potrebama i perspektivama. Pored toga, objavljeno je više od 25 epizoda podkasta o prevenciji seksualnog nasilja, aktivizmu i potrebama mladih, dok je objavljeno 12 publikacija, od kojih se nekoliko ticalo poboljšanja položaja mladih u lokalnim sredinama i mapiranja trenutnih stanja i potreba. Ukupan doseg svih medijskih sadržaja partnera na programu nadmašivao je pet

miliona, što svedoči o podizanju vidljivosti i informisanju građana i građanki o temama od važnosti za primenu demokratskih načela u našoj državi.

Kroz pokretanje i rad edukativnog programa Akademije novinarstva osnaženo je 15 mladih novinara i novinarki za dalji profesionalni razvoj, dok je još 15 mladih uključeno kroz omladinske redakcije partnerskih medija na kreiranju sadržaja i time podstaknuto da izveštavaju o relevantnim pitanjima (Kruševac, Subotica, Vranje, Beograd). Na ovaj način, otvoren je prostor za mlade u medijima – za njihovo aktivno uključivanje u rad medija – ne samo kroz direktan rad u redakciji već i kao relevantnih sagovornika o određenim temama (aktivizam, zaposlenje, mapiranje lokalnih problema).

Osim toga, više od 560 mladih se našlo u ulozi sagovornika u različitim istraživanjima, najčešće o njihovim trenutnim, potrebama i viđenju trenutnog položaja u društvu i zajednici. Na ovaj način, program je obezbedio podatke o položaju i potrebama mladih u lokalnim sredinama (Subotica, Vranje, Niš), koji mogu predstavljati relevantni izvor podataka za izradu predstojeće Strategije za mlade 2022–2030, uzimajući u obzir da lokalno osetljivih podataka uglavnom manjka.

Pored uključivanja mladih, bitno je istaći da su i kontinuirano unapređivana njihova znanja i veštine – više od 800 mladih učestvovalo je na različitim treninzima, predavanjima i događajima i time unapredilo svoje znanje o medijskoj pismenosti i lažnim



Predavanja, radionice i tribina u okviru projekta „Nije šala”
(Izvor: SOS ženski centar i Multiradio)

vestima, seksualnom nasilju, aktivizmu i interkulturalnosti. Osaženi mladi pokrenuli su 15 lokalnih vršnjačkih inicijativa za vreme trajanja projekta u devet različitih opština i gradova, što svedoči o preuzimanju aktivne uloge pokretača lokalnih promena razmrđavanjem svoje zajednice i osveščivanjem građana

Osaženi mladi pokrenuli su 15 lokalnih vršnjačkih inicijativa za vreme trajanja projekta u devet različitih opština i gradova, što svedoči o preuzimanju aktivne uloge pokretača lokalnih promena razmrđavanjem svoje zajednice.

i građanki o značaju zajedničkog rada na rešavanju problema. Na kraju, bitno je istaći da su partnerske organizacije civilnog društva za mlade i mediji, učešćem na programu, dobili i program jačanja kapaciteta razložen na nivoe – organizovali smo obuke koje se odnose na reagovanje na širi društveni kontekst, na one koje se tiču posebnih tema i oblasti kojima su se bavili naši partneri, a dobili su i podršku na institucionalnom nivou u oblastima koje su prepoznali kao ključne za njihov dalji razvoj i održivost. Na ovaj način, programom smo unapredili medijski potencijal u daljem razvoju demokratskih praksi, jer bez jakih i stabilnih aktera civilnog sektora nema prostora za pomak u procesu demokratizacije.

Rad s mladima za mlade, s mladima u medijima, s medijima za mlade, s mladima i medijima za građane i građanke Srbije

biće u fokusu i u narednim godinama programa, jer samo kroz zajedničku saradnju svih uključenih aktera željene promene mogu biti ostvarene na visokom nivou i, što je možda još bitnije, dugoročno održive.

*Anja Mrkobrada, Tijana Obradović, Tamara Arsić
Beogradska otvorena škola*



BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA



CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI



Švedska
Sverige

Beogradska otvorena škola
Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342

E: eupregovori@bos.rs

W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs

S: facebook.com/bos.rs



PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

Stalo nam je do vašeg mišljenja –
ukoliko imate komentar, kritiku ili sugestiju
kako da poboljšamo Bilten, javite nam
se na mejl eupregovori@bos.rs.

Ukoliko ne želite da nastavimo da vam šaljemo Bilten,
o tome nas možete obavestiti na isti mejl.

Molimo vas da imate razumevanja ukoliko vam
nakon odjave stigne naredni broj Biltena –
sistemu treba vremena da prepozna
izmene u broju pretplatnika.